

Memo

Aan:	Gemeenteraad
Cc:	André Putker
Van:	Janine Kock
Datum	17 januari 2024
Kenmerk:	631529
Onderwerp:	Regionale Uitvoeringsprogramma Energietransitie Achterhoek

Samenvatting

De gemeenteraad heeft op 16-2-2023 ingestemd met het Akkoord van Groenlo 3.0 (AvG 3.0). In de Regionaal Uitvoeringsprogramma energietransitie Achterhoek (RU23) is deze ambitie geconcretiseerd, er zijn nieuwe herijkte meetbare doelen. De cijfers zijn gelieerd aan de ambitie van het Nationale Klimaatakkoord en de RES Achterhoek. Het is duidelijk wat de opgave is en welke bijdrage de gemeente hierin heeft (deel 1). Daarnaast is een duidelijke werkwijze uitgewerkt waarin de governance en de manier van de regionale samenwerken is vastgelegd (deel 2). In 2024 wordt een doorvertaling naar een lokaal uitvoeringsprogramma Oude IJsselstreek gemaakt.

Historie en huidige situatie

Historie; terugblik 2009 tot nu

In 2009 hebben acht gemeenten (Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Montferland, Oost Gelre, Oude IJsselstreek en Winterswijk) gezamenlijk het Akkoord van Groenlo opgesteld. In dit akkoord zijn afspraken over grootschalige energiebesparing en productie van hernieuwbare energie vastgelegd.

In 2013 is het AvG herzien (AvG 2.0) en in 2016 en vertaald in de Uitvoeringsagenda duurzame energie Achterhoek (UA2016). Hierin zijn concrete doelstellingen voor energiebesparing en opwekking van duurzame energie opgenomen. In 2018 en in 2020 zijn de doelstellingen uit de UA2016 gemonitord.

In 2019 is het Nationale Klimaatakkoord vastgesteld. Het Klimaatakkoord geeft richting aan de energietransitie in Nederland. Zo is de totale opgave weergegeven en is aangegeven welke partijen voor welke onderdelen van de opgave verantwoordelijk zijn. De opgave is uitgedrukt in reductie van broeikasgassen, in CO₂ equivalenten. Het landelijk gebruikte rekenmodel Energy Transition Model (ETM) geeft veel inzicht in de opgave. ETM rekent scenario's door, en maakt duidelijk hoeveel en welke reductie een (landelijke en gemeentelijke) maatregel oplevert. De Regionale Energie Strategieën (RESSen) en de Transitievisie Warmte (TVW) komen voort uit het klimaatakkoord. De RESSen gaan vooralsnog vooral over op de opwek van duurzame energie en de TVW over het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving.

Ter voorbereiding op de Achterhoekse Regionale Energie Strategie (RES 1.0) in 2021, zijn de cijfers uit de UA2016 opnieuw berekend aan de hand van de monitoringsresultaten en het rekenmodel ETM. Hieruit bleek dat de opgave

voor een energieneutrale Achterhoek een stuk groter is dan voorzien in de UA2016. Een erijking van het Akkoord van Groenlo en de bijbehorende opgave (in cijfers) was daardoor zeer gewenst.

Eind 2022 hebben alle acht gemeenten het Akkoord van Groenlo aangepast (AvG 3.0). De doelstelling is aangepast van 'energieneutraal in 2030' naar 'als regio Achterhoek zo snel als mogelijk, maar uiterlijk in 2050, energieneutraal'. De afspraak om regionaal goed samen te werken op dit thema is herbevestigd en heeft meer nadruk gekregen.

De huidige situatie en de reden voor het Regionaal Uitvoeringsprogramma energietransitie Achterhoek 2023 (RU23)?

De Achterhoek liep vanaf de vaststelling van het eerste Akkoord van Groenlo in 2009 voorop met haar energieambities, -doelstellingen en de manier van de regionale samenwerking. Deze aanpak werkte goed maar we werden daarnaast ook geremd in de uitvoering, bijvoorbeeld door de nationale opgaven, richtlijnen, verplichte werkwijzen, onvoorziene omstandigheden, complexiteit en nieuwe inzichten. Het ontstaan van het Nationale Klimaatakkoord in 2019 is belangrijk. Dit akkoord geeft duidelijk aan wat er moet gebeuren, en wie wat moet doen. De taken en opgaven zijn verdeeld. Er ontstond het besef dat regionaal en nationaal beleid meer in elkaar moeten grijpen, en elkaar moeten versterken. Daarom hebben we een nieuw Regionaal Uitvoeringsprogramma Energietransitie Achterhoek 2023 (RU23) geschreven. In de RU23 zijn de opgaven uit het Nationale Klimaatakkoord zijn door vertaald naar de Achterhoek. Het is nu duidelijk welke opgaven de gemeenten minimaal moet doen om evenredig bij te dragen aan het Klimaatakkoord en om invulling te geven aan het AvG 3.0.

Sinds lange tijd wordt er regionaal samengewerkt aan de energietransitie. Ambtenaren overleggen structureel en werken veel samen en in de uitvoering spelen het Energieloket Achterhoek en de Agem een belangrijke rol. Bestuurders hebben een structureel overleg waarin de koers wordt afgestemd. Deze manier van werken heeft veel opgeleverd. Toch was het nu tijd de samenwerking te herzien. Het onderwerp energietransitie groeit hard. Het Rijk heeft budget vrijgemaakt, tot 2030 om op gemeentelijk niveau capaciteit te zetten op de uitvoering van het Klimaatakkoord. Het is een SpUK regeling met de naam CDOKE (Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid). Naast het CDOKE-budget zijn er ook andere budgetten beschikbaar die meer gericht zijn op de uitvoering; er zijn SpUK's en subsidies voor de aanpak energiearmoede, de verduurzaming van woningen van label D en hoger (NIP gelden), en mogelijke budgetten voor verduurzaming uit het volkshuisvestingsfonds, subsidie Wijk van de Toekomst ed.

De regionale samenwerking is met het AvG 3.0 opnieuw bekrachtigd en wordt voortgezet volgens het principe 'Gezamenlijk regionaal optrekken waar het kan, flexibiliteit waar nodig en altijd met uitwisseling van kennis en ervaringen om te leren van elkaar. In het RU23 (deel 2) is de manier van samenwerken vastgelegd.

Nieuwe situatie: Regionaal Uitvoeringsprogramma Energietransitie Achterhoek

De Regionaal Uitvoeringsprogramma Energietransitie Achterhoek (RU23) is het uitvoeringsprogramma 2023, op basis van Akkoord van Groenlo 3.0 en bestaat uit 2 delen;

- deel 1: agenda
- deel 2: hoe werken we aan het Akkoord van Groenlo.

Hieronder een toelichting van de twee delen.

RU 23 deel 1 geeft een duidelijk beeld van de opgave tot 2030

In het begin van de RU23 wordt een soort “foto” van de huidige situatie weer gegeven, aangegeven wordt waar we op dit moment staan t.a.v. de uitstoot van broeikasgassen. Er wordt tevens aangegeven voor welke onderdelen uit het Nationale Klimaatakkoord de gemeenten aan de lat staan; energie-opwek en verduurzaming van de gebouwde omgeving. De gemeentelijke opgaven uit het Klimaatakkoord zijn gekwantificeerd.

Ook zijn er voorstellen gedaan hoe we de opgave kunnen halen. Deze voorstellen zijn doorgerekend in het ETM, en het model geeft aan welke gemeentelijke maatregelen welke reductie behaalt. In de RU23 worden dus nog geen besluiten gevraagd, alleen voorstellen gedaan. De voorstellen zijn ambitieus maar ook realistisch, ze sluiten ook aan bij de huidige activiteiten van gemeenten en bij de opgave uit de RES. In de RU23, deel 1 staat in de samenvatting hoe we de opgave willen realiseren. Op pagina 11 staat ook een figuur die de opgave duidelijk aangeeft).

RU23 deel 2 legt vast hoe we als regio samenwerken en er wordt duidelijkheid gegeven welke thema's regionaal en welke lokaal worden opgepakt

Het belang van duurzaamheid, energietransitie, wordt steeds belangrijker. Er zijn steeds meer activiteiten op het thema duurzaamheid en energietransitie, meer opgaven, meer werk en mensen, meer en grotere budgetten. Door deze groei hebben we de governance opnieuw ingericht. In deel 2 wordt aangegeven hoe de Achterhoekse gemeenten samenwerken aan de regionale energiedoelstellingen. Beschreven is de aansturing van het programma, de manier van programmatisch werken, de inzet van middelen en mensen, de werkverdeling, de monitoring ed. Doel is om te komen tot meetbare resultaten gerelateerd aan de gezamenlijke doelstelling.

Naast het regionale programma is iedere gemeente op lokaal niveau bezig met de uitvoering van de energietransitie. We werken allen aan dezelfde doelen, maar lokaal soms op een andere manier. Door goede uitwisseling van kennis en ideeën leren we van elkaar.

Regionale thema's worden in werkgroepen uitgewerkt. Uit deze thema's komen activiteiten. Het doel ligt vast maar de lijst met projecten en activiteitenlijst is flexibel. Er worden jaarplannen opgesteld voor elke regionale werkgroep. Deze kunnen worden aangepast indien er nieuwe inzichten zijn. Veranderingen in bijvoorbeeld landelijk beleid, de RES 2.0 of samenwerking met partners (onder andere de andere O's) kunnen een aanleiding vormen voor het bijstellen van de programma's en projecten. Jaarplannen (en projectplannen) en tussentijdse monitoring op de voortgang zijn de sturingsinstrumenten binnen het regionale programma.

Welke opgave heeft de gemeente Oude IJsselstreek?

In de RU23 is de regionale opgave aangegeven, er is nog geen vertaling maar een lokale opgave. De Achterhoekse gemeenten moeten zelf de opgave vertalen in een lokale opgave. Begin 2024 wordt een lokaal uitvoeringsprogramma Oude IJsselstreek gemaakt. Dit uitvoeringprogramma wordt ter kennisname aan de gemeenteraad gestuurd.

Een evenredige verdeling van de opgave naar de afzonderlijke gemeenten is overigens niet altijd eenvoudig, er zijn zaken waar de regionale context bepalend is. Dit geldt vooral voor het RES-gedeelte over de opwek van duurzame elektriciteit met zon en wind. De opgave voor de opwek van duurzame energie is sterk gekoppeld aan de ruimtelijke mogelijkheden en de toestand van het elektriciteitsnetwerk. De opgave om van besparingen in de bestaande bouw op weg naar een aardgasvrije achterhoek is wel te vertalen naar een opgave voor de Oude IJsselstreek.

Tot slot: enkele opmerkingen

Invloed gemeente, de andere O's, participatie en communicatie

De gemeente kan beleid maken, projecten uitvoeren en zaken stimuleren. Maar de energietransitie kan niet slagen als de inwoners en organisaties in de regio zich niet inzetten voor de energietransitie. Een goede participatie en communicatie is hierbij essentieel. Er wordt hierbij aan alle onderwerpen aandacht gegeven.

De RU23 is dé gemeentelijke vertaling van het AvG 3.0, met de speerpunten waar de gemeenten zich voor in gaan zetten. In het AvG 3.0 worden andere O's opgeroepen elk op eigen wijze bij te dragen aan een energieneutrale Achterhoek (zie bijlage 2a en 2b). Op 7 maart vindt de lancering van het AvG 3.0 voor de andere O's plaats. Het doel is om het betrekken, stimuleren en motiveren van partners bij het realiseren van de ambitie uit het Akkoord van Groenlo.

Het Klimaatakkoord is breder dan energietransitie

Het Nationale Klimaatakkoord gaat over het tegengaan van de klimaatverandering, over het terugdringen van de hoeveelheid broeikasgassen (CO₂ equivalenten), en dat is breder dan energietransitie. In deel 1 van RU23 is onderscheid gemaakt tussen het energetische deel van de broeikasgassenuitstoot en het niet-energetische deel. Het niet-energetische deel is met name de uitstoot vanuit de landbouw. De gemeente is weliswaar ook een speler bij het niet-energetische deel van de broeikasgassenuitstoot maar heeft hierop minder invloed. Denk aan groen- en natuurontwikkeling (biodiversiteitsherstel), duurzame mobiliteit, circulariteit, verduurzaming van de landgebruik e.d. Andere stakeholders hebben hierin meer verantwoordelijkheid en aansturingmogelijkheden. Er is daarom gekozen om de focus te leggen op de onderwerpen waar we als gemeente meer regie hebben. In de RU23 richten we ons daarom op de verduurzaming van de bestaande gebouwde omgeving en de opwek van hernieuwbare energie.

Door onverwachte knelpunten zijn de doelen minder haalbaar geworden

Energietransitie is de overgang naar een situatie waarin de energievoorziening structureel anders van aard en vorm is dan het huidige energiesysteem. Het gaat om de overgang van het gebruik van fossiele energie naar energie uit hernieuwbare bronnen. Deze transitie is niet eenvoudig en er zullen nieuwe tegenslagen komen. Recente voorbeelden hiervan zijn de congestie in het elektriciteitsnet en de strijdigheid met de Wet natuurbescherming (Wnb) bij het isoleren van woningen. Knelpunten tegenkomen en oplossen hoort bij het transitieproces. In de RU23 zijn de doelen voor 2030 geconcretiseerd. Het is een stip aan de horizon waar we naar toe werken. De actualiteit, inclusief de obstakels worden verwerkt in de jaarplannen. Doordat we monitoren is het mogelijk aanpassingen te doen in het plan (planning & control cyclus). Het einddoel blijft staan.

Bijlagen

1. Regionaal Uitvoeringsprogramma Energietransitie Achterhoek.
Uitvoeringsprogramma 2023, op basis van Akkoord van Groenlo 3.0.
Deel 1 - Agenda
Deel 2.- Hoe werken we aan het Akkoord van Groenlo
- 2a. Akkoord van Groenlo 3.0, gemeenten
- 2b. Akkoord van Groenlo 3.0, organisatie/ onderneming/ onderwijsinstelling